

УДК 370+100+153.35

Компетентнісний профіль фахівця з технічної творчості: соціально-філософський аналіз

COMPETENCE PROFILE OF A TECHNICAL CREATIVITY SPECIALIST: A SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

КУЦЕПАЛ Світлана – доктор філософських наук, професор, професор кафедри теоретико-правових дисциплін, Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, проспект Віталія Грицаєнка, 5, м. Полтава, 36021, Україна

KUTSEPAL Svitlana – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theoretical and Legal Disciplines, Poltava Law Institute of the Yaroslav Mudryi National Law University, 5 Vitaliy Hrytsayenko Avenue, Poltava, 36021, Ukraine

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3804-6031>

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2-3>

Анотація. У статті доводиться, що у XXI столітті формується нова парадигма соціокультурних, професійних знань, норм та компетентностей, покликаних забезпечити конкурентоздатність та успішність фахівця, у тому числі й фахівця з технічної творчості. Соціально-філософський аналіз дає змогу розглядати такого фахівця не лише як носія спеціалізованих знань, а як суб'єкта соціальної дії, здатного усвідомлювати етичний вимір технологічних процесів. Визначені основні характеристики творчості: креативність, гнучкість, відкритість до нового, уява, фантазія, сміливість тощо, які формуються не лише завдяки теоретичній підготовці, а й у процесі активної діяльності, здатності творчо застосовувати професійні знання і вміння для вирішення нестандартних ситуацій. Для формування творчих здібностей фахівця, у тому числі і фахівця з технічної творчості, необхідне засвоєння комплексу компетентностей, а також відповідний рівень комунікації з членами професійної спільноти. На противагу спеціальним професійним навичкам, які отримуються в закладі вищої освіти і мають жорстку прив'язку до певної професії («hard-skills»), в системі компетентностей сучасного професіонала величезного значення набувають ще дві групи навичок – «soft-skills» та «meta-skills». Аргументовано, що фахівець у галузі технічної творчості має володіти певним набором знань і вмінь, необхідних для ефективної діяльності, які прийнято називати компетентностями. Найважливішими компетентностями оголошуються – hard skills, soft skills, meta skills, які забезпечують можливість вміння аналізувати, моделювати, передбачати наслідки та перспективи творчої діяльності, використовувати інформацію тощо. Обґрунтовано висновок про те, що компетентнісний профіль фахівця забезпечує його майбутню конкурентоспроможність, відповідність професійних якостей вимогам ринку праці. Для досягнення успіху потрібно мати фахову освіту, володіти фундаментальними знаннями, вміти застосовувати ці знання в практичній діяльності, мати сформовану професійну свідомість та самосвідомість. Подальша лінія дослідження технічної творчості може полягати у розробці освітньої моделі підготовки фахівців технічної творчості, здатних поєднувати інноваційне технічне мислення з етичними, соціальними та гуманістичними компетентностями.
Ключові слова: технічна творчість, творча особистість, фахівець, компетентність, hard skills, soft skills, meta skills.

Summary. The article proves that in the 21st century, a new paradigm of socio-cultural and professional knowledge, norms, and competencies is emerging, designed to ensure the competitiveness and success of specialists, including those in technical creativity. The socio-philosophical analysis allows us to consider such a specialist not merely as a bearer of specialized knowledge, but as a subject of social action, capable of understanding the ethical dimension of technological

processes. The main characteristics of creativity are determined: creativity, flexibility, openness to new things, imagination, fantasy, courage, etc., which are formed not only through theoretical training, but also in the process of activity, the ability to creatively apply professional knowledge and skills to solve non-standard situations. To form the creative abilities of a specialist, including a specialist in technical creativity, it is necessary to master a set of competencies, as well as an appropriate level of communication with members of the professional community. In contrast to special professional skills that are acquired in higher education institutions and are strictly linked to a particular profession («hard skills»), two other groups of skills – «soft skills» and «meta-skills» – are of great importance in the competence system of a modern professional. It is justified that a specialist in the field of technical creativity must possess a certain set of knowledge and skills necessary for effective activity, which are commonly referred to as competencies. The most important competencies are hard skills, soft skills, and meta skills, which enable the ability to analyze, model, predict the consequences and prospects of creative activity, use information, etc. It has been reasonably concluded that a specialist's competency profile ensures their future competitiveness and the compliance of their professional qualities with the requirements of the labor market. To achieve success, one must have a professional education, possess fundamental knowledge, be able to apply this knowledge in practical activities, and have a developed professional consciousness and self-awareness. A further line of research into technical creativity may consist in developing an educational model for training technical creativity specialists capable of combining innovative technical thinking with ethical, social, and humanistic competencies.

Key words: *technical creativity, creative personality, specialist, competency, hard skills, soft skills, meta skills.*

Вступ. Творчий потенціал особистості, пошук творчих нестандартних підходів для вирішення як професійних, так і соціальних проблем, здатність до генерування ідей та розробки моделей ситуацій, вміння приймати самостійні рішення у всіх сферах життя – це базовий набір вимог, які висуваються з боку суспільства до системи професійної освіти, в межах якої відбувається підготовка нового типу фахівця з технічної творчості.

Творчість загалом та технічна творчість зокрема, – одна з сутнісних характеристик людини, достатньо згадати ключову ідею «критики чистого розуму» І. Канта, що людина – це творець. Творча особистість завжди прагне до самовдосконалення, до пошуку нових можливостей самовираження, інтелектуального вдосконалення та поглиблення науково-технічних знань.

У процесі творчої діяльності «людина прагне «вийти за власні межі», відбувається самотворення, самовираження, самореалізація особистості» [1, с. 192].

Будь-яка діяльність, розвиток та саморозвиток особистості неможливі без наявності у суб'єкта діяльності певного набору компетентностей, результатом яких постає: 1) продукт в об'єктивній формі (компетентнісна характеристика особистості); 2) суб'єктивній (саморозвиток) формі. Тому компетентнісна складова підготовки фахівця є надважливою, а реалізація компетентнісного підходу в освіті забезпечить трансформацію процесу накопичення знань у процес діяльності та творчості.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується низкою новацій та викликів, які необхідно враховувати в процесі підготовки фахівця у будь-якій галузі:

1) людський капітал стає пріоритетом для престижних компаній та організацій, що суттєво підвищує вимоги до компетентностей конкурентноспроможного фахівця, збільшується набір професійних знань та навичок;

2) невпинний процес діджиталізації – актуалізується необхідність набуття відповідних соціальних та професійних навичок, знання стратегій існування та дії у цифровому світі;

3) нові соціальні практики, наслідком чого стає виникнення нових поведінкових, комунікативних алгоритмів.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика творчості загалом та технічної творчості зокрема здавна в центрі уваги фахівців, яких цікавить антропологічна проблематика, вивчення сутнісних характеристик людини, форм її діяльності та соціальної активності.

У соціально-філософському, психологічному та педагогічному загалі проблематика творчості досліджується досить активно, проте розвідок, присвячених саме технічній творчості значно менше. Досліджень соціально-філософського гатунку, присвячених всезагальному аналізу технічної творчості як соціального феномена, найвищої форми діяльності людини та компетентнісного профілю фахівців з технічної творчості практично немає.

Проблеми творчості, технічної творчості, творчої особистості досліджують Н. Карпенко [1]; М. Корсак [2]; Б. Новіков, Р. Богачов, Т. Бубон [3]; О. Радченко [4]; С. Сисоєва [5]; А. Тарара [6] та ін.

Сутність компетентностей у центрі дослідницької уваги таких науковців як М. Бірнбаум, Е. Дейлі [8]; С. Вудрафф [13]; В. Х'юстон [10] та ін.

Рефлексія проблематики «*hard-skills*», «*soft-skills*» та «*meta-skills*» у системі компетентностей професіонала здійснюється в доробках зарубіжних авторів (М. Амран, Ф. Куті, С. Сурад [7]; Д. Бріджес [9]; Г. Разетті [12]; В. Майсірі, Л. Ван Дейк [11]) тощо.

Аналіз опрацьованих джерел, результатів наукових пошуків зарубіжних та вітчизняних дослідників щодо стану розробленості проблеми компетентнісного профілю фахівця з технічної творчості актуалізував низку проблемних питань, що зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є розкрити сутнісні ознаки компетентнісного профілю фахівця з технічної творчості, обґрунтувати його соціально-філософські засади та виявити взаємозв'язок між технічною раціональністю, творчою уявою та гуманістичною відповідальністю в контексті конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці, а також визначити специфіку співвідношення «*hard-skills*», «*soft-skills*» та «*meta-skills*» в системі компетентностей фахівця з технічної творчості.

Досягнення означеної мети забезпечується застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів, що відповідають меті та предмету дослідження, що поєднує як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, абстрагування, структурно-функціональне моделювання, систематизація), так і методи контент-аналізу, діалектичний, аксіологічний та інші методи наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Однією з сутнісних рис людини є здатність до праці, діяльності по перетворенню оточуючого світу відповідно до своїх потреб та цінностей. Серед розмаїття форм діяльності особливе місце займає творча діяльність або творчість. «Творчість часто розглядають у контексті діяльності, в результаті якої людина створює якісно нові матеріальні та духовні цінності, як здатність людини створювати новий соціально-культурний простір» [3, с. 85]. Для створення власної картини світу, формування набору цінностей та звичок, підвищення свого соціального статусу людина повинна звертатися до творчої діяльності. «У людини, яка не займається творчою діяльністю, виробляється схильність до загальноприйнятих поглядів і думок. Це призводить до того, що у своїй діяльності, роботі та мисленні вона не може вийти за межі відомого. З часом стереотип такої діяльності закріплюється та породжує відсталість мислення, якої людині важко позбутися» [6, с. 9].

На думку О. Радченко, формування творчої особистості базується на внутрішніх передумовах для творчої діяльності, до яких належать: якості, що характеризують творчу особистість (ініціативність, самостійність, прогнозування нового, креативність тощо); готовність до творчої діяльності; спрямованість на творчу діяльність; сформованість ключових компетентностей [4, с. 95].

Проте варто виділити й низку причин, які перешкоджають творчому процесу:

1. Звичка бути таким як всі, наслідком чого стає домінування у характері індивіда несамотійності, віри в авторитети, замкненість, страх перед змінами та висловлюванням власної думки.

2. Недовіра до власних творчих можливостей та недооцінка своїх ідей, схильність до традиційних моделей поведінки та пасивного реагування на події та явища об'єктивної дійсності.

3. Ригідність (може бути когнітивною, афективною, мотиваційною) – повна або часткова нездатність до змін власного життєвого шляху, нездатність або небажання адаптуватися до нових умов.

4. Переважання автоматичного мислення над критичним, відсутність синтезу творчого та критичного мислення.

5. Відсутність здатності до саморефлексії.

До розуміння змісту поняття «творча особистість» є різні підходи. Так, наприклад, М. Корсак вважає, що «творча особистість – це суб'єкт, здатний до виробництва оригінальних продуктів в процесі діяльності, він є результатом об'єднання специфічних мотивацій, ціннісних орієнтацій та духовності з яскраво вираженими успадкованими задатками» [2, с. 11]. С. Сисоєва наголошує на тому, що «творча особистість – це, з одного боку, суб'єкт творчих соціальних відносин і свідомої творчої діяльності, а з іншого – причина творчої діяльності та соціально-творчих значущих дій, що здійснюються в певному соціальному середовищі» [5, с. 125]. Для формування творчих якостей та творчих здібностей фахівця, у тому числі і фахівця з технічної творчості, необхідне засвоєння комплексу компетентностей, а також відповідний рівень комунікації з членами професійної спільноти.

Основні характеристики творчості, до яких відносяться креативність, гнучкість, відкритість до нового, уява, фантазія, сміливість тощо формуються не лише завдяки теоретичній підготовці, а й у процесі активної діяльності, здатності творчо застосовувати професійні знання і вміння для вирішення нестандартних ситуацій. «Різні види творчості відрізняються за результатами, продуктами творчості, але підкорюються єдиним законам, володіють подібною структурою. Творчість у будь-якій області завжди передбачає наявність суб'єкту діяльності, творця, якого спонукають до творчості певні потреби, мотиви, який володіє відомими знаннями, вміннями (нематеріальні засоби діяльності), наявність мети, об'єктів та засобів, а також кінцевого продукту творчості» [2, с. 10].

Фахівець у галузі технічної творчості має володіти певним набором знань і вмінь, необхідних для ефективної діяльності, які прийнято називати компетентностями.

Існує багато підходів до визначення сутності поняття «компетентність». Компетентність визначають як узгодженість між знаннями, практичними вміннями та реальною поведінкою і, як системну єдність, яка інтегрує особистісні, предметні та інструментальні, в тому числі комунікативні особливості та компоненти [8]; компетентність – це здатність встановлювати зв'язок між знаннями та ситуацією, або, в ширшому розумінні, здатність знаходити процедури (знання та дії), придатні для вирішення проблем [13]; компетентність це сукупність особистісних якостей фахівця, отриманих у процесі набуття діяльнісного досвіду у певній соціальній та особистісній діяльності [10].

Компетентності не можуть бути зведені до лише фактичних знань, отриманих безпосередньо в закладах освіти або в процесі практичної діяльності, це цілісна система, що складається з кількох основних елементів.

Найважливішими компетентностями оголошуються – *hard skills*, *soft skills*, *meta skills*, які забезпечують можливість вміння аналізувати, моделювати, передбачати наслідки та перспективи творчої діяльності, використовувати інформацію тощо.

Обговорення проблем «*hard skills*» та «*soft skills*» у філософському та педагогічному загалі є доволі жвавим, тоді як поняття «*meta skills*» з'являється зовсім недавно і поки що активно досліджується зарубіжними вченими [7; 11;12].

Жорсткі навички («*hard skills*») – це вміння та знання, необхідні для певної посади та конкретної роботи. Для фахівця з технічної творчості такими навичками є: загальна технічна та комп'ютерна грамотність, вміння працювати з кресленнями, схемами, моделями тощо, знання потенціалу розвитку професійної діяльності, здатність до сприйняття новацій та інновацій у технічній та технологічній сферах та ін.

М'які навички («*soft skills*») – необхідні для успішної комунікації в процесі професійної та повсякденної діяльності, забезпечують досягнення кар'єрного успіху та зростання. До «*soft skills*» належать: критичне мислення, креативність, емоційний інтелект, лідерські якості, комунікативні та ораторські здібності, вміння керувати часом, нетворкінг (соціальна і професійна діяльність, спрямована на те, щоб використовуючи друзів і знайомих максимально швидко і ефективно вирішувати складні професійні завдання) та ін.

«*Meta skills*» (мета-навички – провідні навички, навички високого порядку, які посилюють і активізують інші навички) виконують роль каталізатора для швидшого навчання та формування нових навичок [12], або *skills 4.0*, що визначають успішність людини у сучасному світі [11, р. 5]. Г. Разетті виділяє три критично важливі *meta skills*:

1. Самосвідомість – це набагато більше, ніж просто знати себе; вона має вирішальне значення для розуміння реальності та інших людей.
2. Креативність – це не просто розробка нових ідей: мінлива реальність вимагає від нас імпровізації та вирішення складних проблем.
3. Стійкість, що має вирішальне значення для подолання труднощів і відновлення після невдач, оскільки прийняття нових рішень вимагає експериментів і частіше за все – невдач [12].

Конкурентноспроможним та затребуваним на сучасному ринку праці може бути лише фахівець, що досконало володіє усім набором компетентностей і розуміє необхідність постійної самоосвіти та саморозвитку.

Висновки. Отже сучасний стан суспільства визначають такі чинники як глобальна інформатизація (від повсякденного життя окремого індивіда до різноманітних соціальних сфер та суспільних процесів), невинне суттєве збільшення обсягу професійно-орієнтованих масивів інформації, прогресивний розвиток науки, техніки, технологій, цифровізація.

Відповідями на ці виклики є розробка та впровадження новітніх наукових, технічних, виробничих, цифрових технологій, інноваційні моделі розвитку економіки, культури, виробничої сфери та сфери послуг, що актуалізує формулювання нових вимог до вмінь, навичок, компетентностей фахівців загалом і фахівців із технічної творчості зокрема, переосмислення змісту та механізмів процесу фахової підготовки відповідно до реалій сьогодення.

Найбільш затребуваними та успішними стають фахівці високого рівня компетентності, креативні, творчі, здатні до самовдосконалення та саморозвитку. Отже, технічна творчість – це не лише процес створення нових технологічних рішень, а форма буття людини, яка змінює способи соціальної взаємодії, ціннісні орієнтири та культурні практики. Усвідомлення її етичного, культурного та гуманістичного виміру, дозволить утримувати баланс між технічними інноваціями і соціально-комунікативною спроможністю суспільства адаптуватися до них.

Подальша лінія дослідження технічної творчості може полягати у розробці освітньої моделі підготовки фахівців технічної творчості, здатних поєднувати інноваційне технічне мислення з етичними, соціальними та гуманістичними компетентностями.

Список використаних джерел

1. Карпенко Н. А. Психологічний зміст і структура творчого потенціалу особистості. *Науковий вісник Львівського державного університету*. 2014. Вип. 1. С. 190–201.
2. Корсак М. В. Особистість як суб'єкт творчої діяльності: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Одеса, 2013. 15 с.
3. Новіков Б. В., Богачов Р. М., Бубон Т. В. Творча діяльність як засіб самореалізації особистості у суспільстві. *Освітній дискурс*. 2022. № 39 (1–3). С. 84–89.
4. Радченко О. Я. Шляхи формування творчої особистості майбутнього педагога у процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Вип. 66. Т. 2. С. 93–97.
5. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.
6. Тарара А. М. Технічна творчість учнів основної школи у процесі проектної і технологічної діяльності. Київ: Педагогічна думка, 2014. 134 с.
7. Amran M., Kutty F., Surat S. Creative problem-solving (CPS) skills among university students. *Creativ. Educ.* 2019. № 10. P. 3049–3058. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=96794> (дата звернення: 12.10.2025).
8. Birnbaum M. L., Daily E. K. Competency and competence. *Prehospital and disaster medicine*. 2009. Vol. 24. № 1. P. 1–2. DOI: <https://doi.org/10.1017/s1049023x00006452>
9. Bridges D. Transferable skills: a philosophical perspective. *Stud. High Educ.* 1993. № 18 (1). P. 43–52. URL: [https://www.sciencedirect.com/science/refhub/S2405-8440\(22\)00075-5/sref8](https://www.sciencedirect.com/science/refhub/S2405-8440(22)00075-5/sref8). (дата звернення: 12.10.2025).
10. Houston W. R. Exploring competency based education. Berkeley, Calif: McCutchan Pub. Corp., 1974. 426 p.
11. Maisiri W., Van Dyk L. Industry 4.0 skills: A perspective of the South African manufacturing industry. *SA Journal of Human Resource Management*. 2021. P. 1–9.
12. Razzetti G. The Meta Skills You Need to Thrive in the 21st Century. 2018. URL: <https://www.fearlessculture.design/blog-posts/the-metaskills-you-need-to-thrive-in-the-21st-century> (дата звернення: 12.10.2025).
13. Woodruffe C. What is meant by a competency? *Leadership & organization development journal*. 1993. Vol. 14. №. 1. P. 29–36. DOI: <https://doi.org/10.1108/eb053651>

References

1. Karpenko N. A. (2014). Psykhologichnyi zmist i struktura tvorchoho potentsialu osobystosti [Psychological content and structure of the creative potential of the individual]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Lviv State University*, 1, 190–201 [in Ukrainian].
2. Korsak M. V. (2013). Osobystist yak subiekt tvorchoi diialnosti: avtoref. dys. ... kand. filos. nauk. [Personality as a subject of creative activity: author's abstract of the dissertation ... candidate of philosophy.]. Odessa [in Ukrainian].
3. Novikov B. V., Bohachov R. M., Bubon T. V. (2022). Tvorcha diialnist yak zasib samorealizatsii osobystosti u suspilstvi [Creative activity as a means of self-realization of the individual in society]. *Osvitnii dyskurs – Educational discourse*, 39 (1–3), 84–89 [in Ukrainian].
4. Radchenko O. Ya. (2019). Shliakhy formuvannia tvorchoi osobystosti maibutnoho pedahoha u protsesi vyvchennia pedahohichnykh dystsyplin [Ways of forming the creative personality of a future teacher in the process of studying pedagogical disciplines]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of forming a creative personality in higher and general education schools*, 66, 2, 93–97 [in Ukrainian].
5. Sysoieva S. O. (2006). Osnovy pedahohichnoi tvorchosti [Fundamentals of pedagogical creativity]: pidruchnyk. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].

6. Tarara A. M. (2014). Tekhnichna tvorchist uchniv osnovnoi shkoly u protsesi proektnoi i tekhnolohichnoi diialnosti [Technical creativity of primary school students in the process of project and technological activities]. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].

7. Amran M., Kutty F., Surat S. (2019). Creative problem-solving (CPS) skills among university students. *Creativ. Educ*, 10, 3049–3058. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=96794> (accessed: 12.10.2025).

8. Birnbaum M. L., Daily E. K. (2009). Competency and competence. *Prehospital and disaster medicine*, 24, 1, 1–2. DOI: <https://doi.org/10.1017/s1049023x00006452>.

9. Bridges D. (1993). Transferable skills: a philosophical perspective. *Stud. High Educ*, 18 (1), 43–52. URL: [https://www.sciencedirect.com/science/refhub/S2405-8440\(22\)00075-5/sref8](https://www.sciencedirect.com/science/refhub/S2405-8440(22)00075-5/sref8) (accessed: 12.10.2025).

10. Houston W. R. (1974). *Exploring competency based education*. Berkeley, Calif: McCutchan Pub. Corp.

11. Maisiri W., Van Dyk L. (2021). Industry 4.0 skills: A perspective of the South African manufacturing industry. *SA Journal of Human Resource Management*. 1, 9.

12. Razzetti G. (2018). The Meta Skills You Need to Thrive in the 21st Century. URL: <https://www.fearlessculture.design/blog-posts/the-metaskills-you-need-to-thrive-in-the-21st-century> (accessed: 12.10.2025).

13. Woodruffe C. What is meant by a competency? (1993). *Leadership & organization development journal*, 14, 1, 29–36. DOI: <https://doi.org/10.1108/eb053651>.

Отримано 16.10.2025.

Отримано в доопрацьованому вигляді 12.11.2025 (якщо є).

Прийнято до друку 15.11.2025.

Опубліковано 18.12.2025.

Received 16.10.2025.

Received in revised form 12.11.2025.

Accepted for publication 15.11.2025.

Published 18.12.2025.